

Es pot ensenyar a escriure literatura?

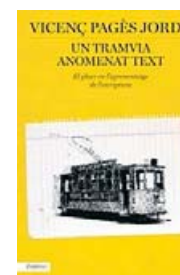
L'auge de les escoles d'escriptura creativa coincideix amb la publicació de diversos llibres que aborden el fet literari, com els d'Albert Sánchez Piñol, Annie Dillard i Vicenç Pagès Jordà. On acaba la feina a l'aula i on comença el talent personal?

LES ESTRUCTURES ELEMENTALS DE LA NARRATIVA
ALBERT SÁNCHEZ PIÑOL
LA CAMPANA
208 PÀG. / 19,90 €

VIURE ESCRIVINT
ANNIE DILLARD
L'ALTRA EDITORIAL
TRAD. ALBA DEDEU
148 PÀG. / 16 €

UN TRAMVIA ANOMENAT TEXT
VICENÇ PAGÈS JORDÀ
EMPÚRIES
220 PÀG. / 17,50 €

les bases que permeten que s'aixequi una bona història". "Hi ha molts llibres pràctics, però estan fets sense proposar cap mètode ni una nomenclatura unificada", explica. Sánchez Piñol ha batejat el mètode amb el nom de Papitu: en una estructura equilibrada de blocs narratius hi ha un gir poc després del principi, un *midpoint* que se situa al mig del relat i que canvia el curs de la narració i, finalment, un últim gir que relliga la història i, a vegades, aconsegueix sorprendre el lector.

"Gran part de l'actual didàctica de l'escriptura ha caigut, conscientment o no, en la trampa d'oblidar antics noms i redescobrir-ne el sentit sota una nova terminologia", escriu Vicenç Pagès Jordà a *Un tramvia anomenat text*, que Empúries ha reeditat aquest mes d'abril. "El meu llibre és una rèplica al d'Albert Sánchez Piñol, però es va publicar per primera vegada el 1998", puntualitza.

Pagès Jordà, director i professor de l'Aula d'Espectura de Girona –fundada el 2013–, reconeix que *Un tramvia anomenat text* "és un llibre una mica en contra del mètode". "Em molesta que hi hagi autors que diguin que això d'ensenyar a escriure va començar al segle XIX o al XX", diu. En aquest sentit, un dels damnificats és Daniel Cassany, professor i autor d'assajos com *Laboratori lector* (Anagrama, 2018) i *La cuina de l'espectura* (Empúries, 1993). A Pagès Jordà l'incomoda encara més que algú com Sánchez Piñol pugui creure que el 2021 trepitja terri-

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

“En els seus poemes encara hi ha molt de soroll. És un efecte secundari de la joventut que remet a un excés d'energia vital”. A través d'aquestes paraules, Franz Kafka començava a relacionar-se amb el jove poeta Gustav Janouch, que acabaria dedicant tot un llibre al seu mestre, *Conversaciones con Kafka*, avui en dia intrombable. Eren els anys 20 del segle passat, i quedava molt de temps perquè les escoles d'escriptura creativa fessin furor, però el consell hauria pogut ressonar en una de les aules on, arreu del món, avui s'aborden les tècniques i mètodes per tirar endavant projectes literaris.

El lloc de l'escriptura
Muriel Villanueva, de l'aula a les residències immersives

Els alumnes s'apunten amb la voluntat d'aprendre a escriure novel·les, memòries, relats, teatre o poesia. Però de debò se'n pot ensenyar? "Respondria sí i no alhora. O un sí amb matisos: les tècniques es poden transmetre, però l'escriptura és un lloc, un espai que habitem, i per arribar-hi cal passar per un procés que és sobretot individual", explica Muriel Villanueva, novel·lista i professora d'escriptura des de fa 15 anys que, sense saber-ho, s'aproxima a la mirada d'Annie Dillard al recomanable *Viure escrivint* (L'Altra, 2021), títol que remet al afortunada troballa del poeta Ponç Pons, "escriure".

"No sé si hauria pogut escriure tot el que he escrit sense haver pas-

sat per l'Escola d'Espectura de l'Ateneu Barcelonès, on vaig tenir professors com Jaume Cabré, Isidre Grau i Andreu Ayats", assegura. Muriel Villanueva, que ha publicat recentment la novel·la *Semiidentics* (Angle, 2021), recorda que fa vint anys, al grup de Novel·la I que portava Cabré hi havia sis matriculats. "Ara hi ha 12 grups, només de Novel·la I! –s'exclama–. I l'Ateneu no és l'únic lloc on es fan classes d'escriptura. Només a Barcelona hi ha el Laboratori de Lletres, Catorze, l'Escola Bloom... i també gent que ho fem pel nostre compte".

Des de fa sis anys, l'escriptora organitza tallers, acompanyament individual en projectes literaris i fins i tot proposa residències d'una setmana en una masia enmig del Solsonès. "Passem set dies a la muntanya amb un grup d'entre deu i quinze persones –diu–. Passem, llegim en veu alta, fem ioga, xerrem, mengem junts i fem classes. Amb tota una setmana per a un mateix, la creativitat flueix i dona resultats molt bons". Entre els referents de Villanueva per ensenyar literatura, cita la prolífica Silvia Adela Kohan i també Julia Cameron, autora de manuals com *El camí de l'artista* (Viena, 2016).

Un mètode infal·libre?
Vicenç Pagès Jordà esmena la fórmula de Sánchez Piñol

A principis del 2021, Albert Sánchez Piñol va publicar *Les estructures elementals de la narrativa* (La Campana), amb la intenció d'iniciar una "discussió sobre el ciment narratiu,

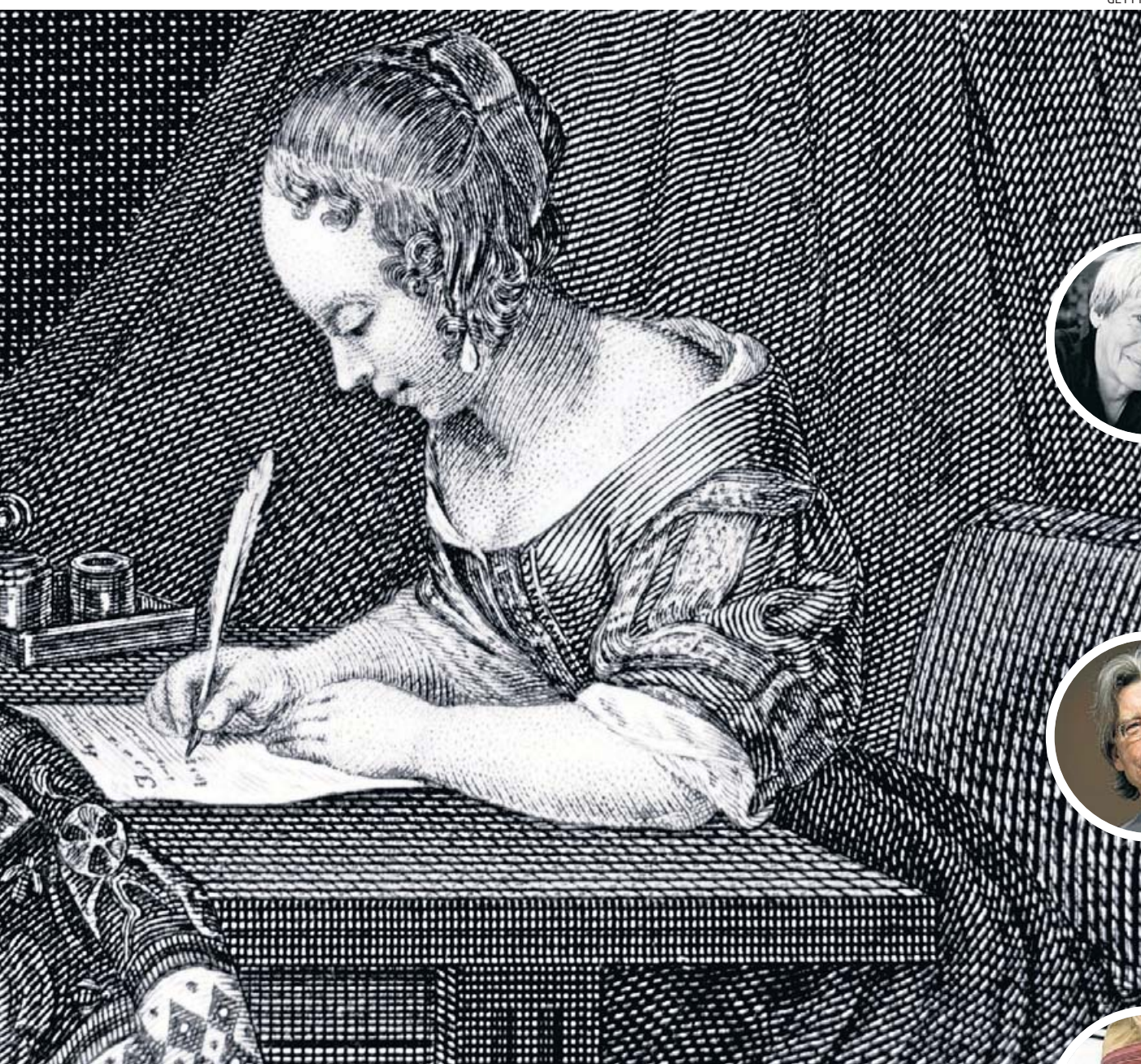
a
llegim

42-43

- Entrevista a Lia Piano, autora de 'Planimetria d'una família feliç'
- 'La meitat evanescent', de Brit Bennett

44-45

- Un llibre recupera la veu literària d'Albina Francitorra
- La veu postmoderna de Donald Barthelme

GETTY

CINC AUTORS QUE HAN REFLEXIONAT SOBRE L'OFICI

URSULA K. LE GUIN

Escriure vol dir fer preguntes

L'autora nord-americana, un dels grans referents de la ciència-ficció del segle XX, va ser durant anys professora d'escriptura. Va reunir part de la seva visió sobre la creació literària a *Contar es escuchar* (Círculo de Tiza, 2020). Per a Le Guin, escriure és com la trobada entre la guineu i el Petit Príncep: quan aquesta li diu que no pot jugar amb ell perquè no està domesticada, el nen no deixa de preguntar-li pel significat d'aquesta paraula. Així mateix, intentar escriure literatura implica qüestionar-s'ho tot.

STEPHEN KING

La importància de la caixa d'eines

Amb més de 350 milions d'exemplars venuts de les seves novel·les, a l'hora de plantejar el seu mètode a *Escriure* (L'Altra, 2018), Stephen King parla "d'una caixa d'eines" que l'acompanya. Entre les recomanacions que fa hi ha retallar com a mínim el 10% del primer esborrany, mirar de limitar l'esponerositat del vocabulari, recomana reduir els adverbis tant com es pugui i aborda també la poca conveniència de fer servir la veu passiva. Escriu en un to directe i efectiu, als antípodes de l'academicisme.

JAMES SALTER

Humilitat, llibertat i rutina

L'any 2015, mesos abans de morir, l'autor nord-americà va preparar tres conferències magistals sobre la seva aproximació a la literatura. *L'art de la ficció* (L'Altra, 2017), amb un interessantíssim pròleg d'Eduard Márquez, resumeix l'aprenentatge de l'autor d'*Anys llum*. La recepta per tirar endavant contes i novel·les passa per ser humil, treballar amb llibertat i imposar-se una rutina. Alerta també de quatre perills amb els quals brega tot escriptor: la decepció, la pèrdua de confiança, el despassionament i el rebuig a la feina feta.

MARY OLIVER

Combinar disciplina i descontrol

A més de publicar llibres de poesia com *Ocell roig* (Godall, 2018), Mary Oliver va pensar també sobre el fet creatiu. A *La escritura indómita* (Errata Naturae, 2021) defensa que "el mecanisme creatiu no es pot controlar" per molt que es vulgui. Per trobar-se a un mateix com a autor cal distanciar-se "de la vida quotidiana i del temps". "Un creador -escriu- no prova de fer que la Terra continuï girant, sinó que el món avanci". I afegeix: "La disciplina és tan necessària com la sol·ledat i la concentració".

SEBASTIÀ BENNASAR

L'art de sobreviure escrivint

Fa quinze anys que Sebastià Bennasar pot viure de la literatura i de feines editorials. Com s'ho ha fet? A *Cazando búfalos con Bolaño* (Calambur, 2020) explica la seva experiència personal: rere les anècdotes i l'humor homenatja la tenacitat de l'autor de *Los detectives salvajes*, i proposa una anàlisi del mercat del llibre realista, un pèl desmitificador. La recepta de Bennasar per sobreviure gràcies a la seva creativitat passa per diversificar la producció i per mantenir un ritme elevat. Des del 1998 ha publicat més de quaranta títols, entre novel·les, assajos, antologies i llibres infantils.

tori inexplorat. "El meu llibre té un punt revolucionari, perquè recupera elements de la tradició que s'han anat arraconant, almenys a les classes d'escriptura, com Horaci i Aristòtil -explica-. Creure que amb una fórmula pots garantir un resultat literari és d'ignorants".

Un tramvia anomenat text és d'una gran utilitat per la varietat de propostes que posa damunt la taula. També per la mirada polièdrica, que tan aviat acudeix a clàssics grecollatins com a Joan Puig i Ferrer ("El perill de dominar l'ofici és que l'art sigui simplement ofici"), Ludwig van Beethoven ("Cal sotmetre la invenció a les regles de l'art") o un fragment d'un diàleg de Michelle Pfeiffer a *Ments perilloses* ("Si entens un poema, entendràs qualsevol cosa"). "El principal consell a un alumne és que llegeixi, que vagi seleccionant i triant entre el que li agrada i el que no -continua-. En el procés lent d'anar comparant el que t'agrada i el que no t'estalviaràs fer alguna cosa que no vols, i per tant, evitaràs el ridícul. Si llegeixes autors bons t'adones que costa molt fer un bon llibre. Si llegeixes fórmules, és molt probable que el que facis no tingui valor".

El valor de l'experiència

Eduard Márquez reivindica aprendre a "escoltar"

"Per escriure bé, cal una facilitat natural i una dificultat adquirida": aquestes paraules de Joseph Joubert sintetitzen "la fecunda col·laboració entre tècnica i talent" que Ho-

raci defensava i a la qual se suma Vicenç Pagès Jordà. Un altre autor amb un llarg recorregut a les aules és Eduard Márquez, que va sintetitzar part de tot el que ha après llegint i ensenyant al pròleg de *L'art de la ficció*, de James Salter. "Vaig començar a fer classes d'escriptura en cursos de petit format, en biblioteques, fa més de quinze anys -diu-. En deu fer onze o dotze que soc a l'Escola d'Es-criptura de l'Ateneu. És una experiència molt enriquidora".

Durant aquest temps, Márquez ha canviat "la manera d'entendre que ensenyar i per què". "Cada vegada soc menys teòric i em baso més en la vivència personal -afirma-. L'experiència que s'acumula fent llibres i llegint-ne és més important que les normes". Per a Márquez, "el camí de l'escriptura passa per la lectura": si no s'és un bon lector, crític i analític, és gairebé impossible arribar a escriure un bon llibre. Per això el sorprèn que molts dels alumnes, el primer dia de classe, en comptes de voler aprendre "els rudiments de l'ofici" considerin que la prioritat és "publicar i fer carrera literària". Hi ha "quatre peces en l'aprenentatge que, quan engranen, generen actitud", comenta: "Llegir el que han escrit els altres, la reflexió sobre el que han escrit, llegir el que un ha fet i pensar en el que funciona i el que no".

El camí de l'escriptura passa "per la paciència i per aprendre a escoltar els altres i escoltar-se a un mateix". Cita *Viure escrivint*, d'Annie Dillard, com un dels llibres que forma part del seu "santoral". "Entén la

creació a partir de l'experiència quotidiana de crear -continua-. Reivindica el treball a peu de taula del text, la necessitat de trobar l'estat d'ànim ideal per escriure, i també explica com és d'important aprendre dels comentaris i reflexions d'altres autors". Márquez és un lector constant d'assajos, dietaris, conferències i entrevistes sobre escriptura i creativitat. Si n'ha de triar només quatre, ho té clar: hi ha *Conversaciones con John Coltrane*, de Michael Delorme (Alpha Decay, 2011), *Escritos y consideraciones sobre el arte*, d'Henri Matisse (Paidós, 2010), el recull de conferències de Juan Ramón Jiménez *El trabajo gustoso* (Aguilar, 1961) i els dos fastuosos volums d'entrevistes de *The Paris Review* (Acantilado, 2020): "Hi ha més d'un centenar d'entrevistes a autors de primer nivell. Des que es va publicar al desembre n'he llegit una cada dia. Quan les he acabat totes he tornat a començar".

S'hi poden trobar, entre moltes altres, les opinions de William Faulkner, Ernest Hemingway, Susan Sontag, Marguerite Yourcenar i Haruki Murakami. També la del premi Nobel de literatura Isaac Bashevis Singer, que hauria estat un professor inflexible: "El millor amic de l'escriptor és la paperera", afirmava. ♦